

A
HERMAN
OTTÓ
MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

LVIII–LIX. (2019–2020)

ANNALES
MUSEI
DE HERMAN
OTTÓ
NOMINATI
2019–2020

ANNALES MUSEI DE HERMAN OTTÓ NOMINATI

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LVIII–LIX.

MISKOLC
2020

Jahrbuch des Herman Ottó Museums, Miskolc (Ungarn)
Yearbook of the Herman Ottó Museum, Miskolc (Hungary)
Les Annales du Musée Herman Ottó, Miskolc (Hongrie)

Főszerkesztő:
SZOLYÁK PÉTER

Szerkesztette:
TÓTH ARNOLD

A szerkesztésben közreműködött:
BÉKÉSI GÁBOR–JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Technikai szerkesztő:
TÍMÁR TAMÁS

ISSN 0544–4225

Borítóterv:
FEKETE RÓBERT, SZOLYÁK PÉTER

Lektorálta:
Dobrik István, P. Fischl Klára, Gödölle Mátyás, Gyulai Éva, Kuklay Antal, Kulcsár Gabriella,
Kunt Gergely, Raczky Pál, Tabajdi Gábor, Tringli István

Angol fordítás:
Dúró Tímea, Medve Csaba, Módis Péter, Tóth Arnold és a szerzők

Borítóképek (balról jobbra):

1. Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Kovács Sarolta zongoraművésznő portréja, 1910.
(Jeszenszky Géza tulajdona)
Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Portrait of Sarolta Kovács, pianist, 1910. (Property of Géza Jeszenszky)
2. A Numizmatikai Társulat által Leszih Andornak adományozott névre szóló emlékérem, 1961.
(Herman Ottó Múzeum, HOM HTD 84.48.56.)
*Commemorative medal awarded to Andor Leszih by the Society for Numismatics, 1961.
(Herman Ottó Museum, HOM HTD 84.48.56.)*
3. Egy parasztcsalád lakodalma: Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (Herman Ottó Múzeum, HOM Gynsz. 15/2012)
A Wedding of a Peasant Family: Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (Herman Ottó Museum, HOM Gynsz. 15/2012)

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Szolyák Péter PhD, múzeumigazgató
A kötet megjelenését gondozta: TT Play Kft., Tímár Tamás, Debrecen

Nyomda és kötészet: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

TARTALOM

<i>Előszó</i>	9
JAKAB Mátyás András–SIMON László <i>Leszih Andor emlékezete</i>	11
RÉGÉSZET	
CSENGERI Piroska–P. FISCHL Klára–HAJDÚ Melinda– LÁTOS Tamás–PUSZTAI Tamás–TÓTH Krisztián <i>Mezőkeresztes–Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása</i>	19
P. FISCHL Klára–KOÓS Judit–MENGYÁN Ákos–SOMOGYI Krisztina <i>Vatta–Testhalom – Részekből egész</i>	41
B. HELLEBRANDT Magdolna <i>A Gáva-kultúra föld- és vízivára Prügy–Tökföldön</i>	65
SZÖRÉNYI Gábor András–PUSZTAI Tamás et al. <i>Hét metszet a Hernád folyó völgyéből.</i> <i>Az M30-as Miskolc–Kassa autópálya építését megelőző régészeti feladatellátás és kutatás</i>	103
CSENGERI Piroska–KERTÉSZ Gabriella Nikoletta <i>A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2015–2016-ban</i>	149
TÖRTÉNETTUDOMÁNY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>A gombaszögi pálos kolostor</i>	191
GYULAI Éva <i>Pulszky Terézia és Malwida von Meysenbug rajzai az angliai emigrációban</i> <i>(Ventnor és környéke, Wight sziget, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN Máté <i>A vármegye vezére. Borbély–Maczky Emil főispáni szerepfelfogásának alakulása</i> <i>a két világháború között</i>	243
KIS József <i>A Virág-ügy. Konceptió eljárás a miskolci jobboldali szociáldemokraták ellen</i>	253

GÁL Máté	
„Lobkovitz László megyei főelőadó úr ellen panasszal fordulok Elnök úrhoz.”	
<i>Zavarok az Állami Egyháziügyi Hivatal vidéki működésében</i>	269
SURÁNYI Béla	
<i>Fejezetek a hazai állattenyésztés-politika történetéből (1867–1989)</i>	281
NÉPRAJZ	
BODNÁR Mónika	
<i>Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztcsalád lakodalma</i>	305
MŰVÉSZETTÖRTÉNET	
HAJDÚ Ildikó–KÁKÓCZKI András	
<i>Művészet, önkéntesség, múzeum.</i>	
<i>Fejezetek a képzőművészethez kapcsolódó civil szervezetek miskolci történetéből</i>	323
HAJDÚ Ildikó	
<i>Matyó asszony Miskolcon. Sóváry János szobrának története</i>	341
PIRINT Andrea	
<i>Arckép és önarckép. Dr. Nagy Róbert orvos-műgyűjtő portréja</i>	355
VÁMOSI Katalin	
<i>A tiszaiújvárosi Patrona Hungariae Római Katolikus Templom építéstörténete</i>	371
KÖZLEMÉNYEK	
SZAKÁLL Sándor	
<i>Aragonit utáni opál átalakok a tarcali dácsit köfajtából</i>	389
HAZAG Ádám	
<i>Vésett pengéjű kardok a Herman Ottó Múzeum történeti fegyvergyűjteményében</i>	393
HIDEG Ágnes	
<i>Kovács Sarolta zongoraművésznő (1891–1979).</i>	
<i>Adatok Miskolczy-Simon Jánosné / Thurzó Nagy Lászlóné életútjához</i>	409
KURUCZ Ádám	
„Messze vagyok tőled rózsám, Aradon.”	
<i>Radeczky Lajos szakaszvezető katonakönyve</i>	419
PRÓKAI Margit	
<i>Mérföldkövek Miskolc közkönyvtárainak 140 éves történetében</i>	445
VIGA Gyula	
<i>Szabadfalvi József és a kézművesség kutatása</i>	453
Szerzői útmutató	461

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	9
JAKAB, Mátyás András–SIMON, László <i>In memory of Andor Leszih</i>	11
ARCHAEOLOGY	
CSENGERI, Piroska–P. FISCHL, Klára–HAJDÚ, Melinda– LÁTOS, Tamás–PUSZTAI, Tamás–TÓTH, Krisztián <i>Non-destructive research of the Neolithic settlement at Mezőkeresztes–Lapos-halom</i>	19
P. FISCHL, Klára–KOÓS, Judit–MENGYÁN, Ákos–SOMOGYI, Krisztina <i>Vatta–Téshalom – Assembling the whole from its parts</i>	41
B. HELLEBRANDT, Magdolna <i>Hillfort and water fortress of the Gáva-culture at Prügy–Tökföld</i>	65
SZÖRÉNYI, Gábor András–PUSZTAI, Tamás et al. <i>Seven sections from the Hernád Valley. The archaeological research project prior to the construction of the M30 motorway between Miskolc–Kassa</i>	103
CSENGERI, Piroska–KERTÉSZ, Gabriella Nikoletta <i>Archaeological research at the Herman Ottó Museum in 2015–2016</i>	149
HISTORY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>The Pauline Monastery of Gombaszög</i>	191
GYULAI, Éva <i>The drawings of Terézia Pulszky and Malwida von Meysenbug made in emigration to England (Ventnor and surroundings, Isle of Wight, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN, Máté <i>The leader of the county. The development of Emil Borbély-Maczky's conception of the role of count between the two World Wars</i>	243
KIS, József <i>The Virág-affair. Conceptual trial against the right-wing social democrats in Miskolc</i>	253

GÁL, Máté	
<i>"I complain to Mr. President against the county's Chief Executive László Lobkovitz."</i>	
<i>Disruptions in the regional operation of the State Ecclesiastical Office.....</i>	269
SURÁNYI, Béla	
<i>Chapters from the history of Hungarian animal husbandry policy (1867–1989)</i>	281

ETHNOGRAPHY

BODNÁR, Mónika	
<i>Glass negatives from Bódvavendégi, Part 3. A wedding of a peasant family.....</i>	305

ART HISTORY

HAJDÚ, Ildikó–KÁKÓCZKI, András	
<i>Art, volunteering, museum. Chapters from the history of non-governmental organizations</i>	
<i>related to the fine arts in Miskolc</i>	323
HAJDÚ, Ildikó	
<i>"Matyó" mother in Miskolc. The story of the sculpture by János Sóváry</i>	341
PIRINT, Andrea	
<i>Portrait and self-portrait. Portrait of doctor-art collector dr. Róbert Nagy</i>	355
VÁMOSI, Katalin	
<i>The history of the construction of the Roman Catholic Church Patrona Hungariae in Tiszaújváros</i>	371

PROCEEDINGS

SZAKÁLL, Sándor	
<i>Opal pseudomorphs after Aragonite from the Tarcal Dacite quarry.....</i>	389
HAZAG, Ádám	
<i>Swords with engraved blades in the historical weapon collection of the Herman Ottó Museum.....</i>	393
HIDEG, Ágnes	
<i>Sarolta Kovács, pianist (1891–1979).</i>	
<i>Information on the life of the spouse of János Miskolczy-Simon / László Thurzó Nagy.....</i>	409
KURUCZ, Ádám	
<i>"I am far from you my rose, in Arad." Manuscript military book of Lajos Radecky</i>	419
PRÓKAI, Margit	
<i>Milestones in the history of public libraries of Miskolc</i>	445
VIGA, Gyula	
<i>József Szabadfalvi and the research of handicrafts</i>	453
<i>Author's guide.....</i>	461

A GOMBASZÖGI PÁLOS KOLOSTOR

Monika Tihányiová

Comenius Egyetem, Pedagógiai Kar, Pozsony (Bratislava, SK)

Absztrakt: Jelen tanulmány a napjainkban Szalóc (Slavec, Szlovákia) község részét képező, Gömör megyei gombaszögi (Gombasek) pálos kolostor történetét dolgozza fel. A szerző figyelembe vesz minden, a kolostor történetével foglalkozó ránk maradt forrást, tanulmányozza a kolostor világi pártfogójának kérdését, számol a kolostort támogató nemesi családok jelenlétével és figyeli a kolostor birtokviszonyainak alakulását Gömör, Borsod és Torna megyékben. Hasznosak a kolostor belső működéséről, illetve az intézmény perjeleiről, vikáriusairól és egyes szerzeteseiről beszámoló adatok. A gombaszögi kolostor azon pálos kolostorok sorába tartozott, melyekre a mohácsi csatát követően nehéz sors várt. Paradox módon vesztéhez a Bebek család képviselője is hozzájárult, ki a középkorban a kolostor világi pártfogójának funkcióját töltötte be.

Kulcsszavak: Gömör, pálosok, kolostor, Bebekék, Csetnekiek, 13–16. század

A 13. század feléig nincs tudomásunk kolostor létéről Gömör megyében.¹ Az első kolostor röviddel a mongolok betörését követően épült, méghozzá a megye délkeleti részén, a mai Hanva (Chanava, Szlovákia) település határában. Felszentelésének, létrejöttének és működésének körülményeire és eseményeire ma két fennmaradt említésből következtethetünk (HO VII, 233; CDA V, 566, ILa 1946, 127).² Romhányi F. Beatrix feltételezése szerint a kolostor a bencés rend tulajdonába tartozott, a mai református templom helyén állott s legkésőbb a 14. század végén pusztulhatott el (ROMHÁNYI 2000, 30).³

Egészen az 1368-as esztendőig nem tudunk más rendházak létezéséről Gömörben. A régi szakirodalomból azonban tudomást szerezhetünk a ferencesek jelenlétéről Köviben (Kameňany, Szlovákia) valamint egy ismeretlen szerzetesrendéről a mai Újvásár (Ryb-
ník, Szlovákia) településen (TOMÁŠIK 1921, 93, 95). Feltételezések szerint létezhetett kolostor Pelsőcön, Jolsván és Csetneken is (Plešivec, Jelšava, Štítnik, Szlovákia), azonban ezen állítások egyike sem nyert eddig bizonyítást.⁴ Egy újabb, Gömör megyei kolostor létéről szóló első írásos források az 1368-as évből maradtak ránk, és a Hangony közelében működő pálos rend szerzetesire vonatkoznak (DAP I, 180). Három évvel később már a mai Rozsnyó (Rožňava, Szlovákia) és Pelsőc közt fekvő Gombaszögön is kimutatható a pálosok jelenléte. Kolostorját a Sajó bal partján, a Szlovák-karszthoz tartozó Szilicei-fennsík lábainál emelték. Az építmény egykori létére a ránk maradt

1 A legközelebbi a Rimajánosiban (Rimavské Janovce, Szlovákia) található kolostor volt a Kishontnak Gömör megyével határos délnyugati határában, mely a 12. század végén avagy a 13. század elején keletkezhetett és a bencés rend birtokába tartozott. Šimkovic é. n.). Azonos időben épült Gömör északnyugati határain túl a premontrei kanonokrend kolostora is a Torna vármegyei Jászón (Jasov, Szlovákia). Jásztól délkeletre, Hárskúton (Lipovník, Szlovákia) is kolostort alapítottak, legkorábban a 12. és 13. század fordulóján (POMFYOVÁ é. n.).
2 A Szent Györgynek ajánlott építmény felszenteléséről egy 1337-es okiratban olvashatunk.
3 J. Trochta a reformáció kezdetének idejére teszi a kolostor pusztulását (Trochta 1971, 23).

4 A jolsvai és csetneki kolostorokról még szórt ejtek majd e munkában. Pelsőc esetében egy 1333-as okirat helytelen tolmácsolásából indulunk ki, amely a helyi templom pártfogásáért folyt per helyett a kolostor feletti joggyakorlásért való pert említ (Ila 1946, 171; CDA III, 7; Trochta 1971, 36).

több tucatnyi írásos emléken kívül az egykori templomhajó déli falának maradványai figyelmeztetnek. A kolostor idővel megüresedett, s a szerzetesek távozásának köszönhetően Gombaszög elnéptelenedett és lakatlanná vált (ILA 1946, 345). Napjainkban Szalóc község részét képezi.

A pálos kolostorok általában középhegységekben jöttek létre, távol a nagyobb városoktól és forgalmas kereskedelmi útvonalaktól, ahol a szerzetesek viszszavonultan élhettek, ugyanakkor biztosíthatták a kolostoraik működéséhez szükséges gazdasági feltételeket.⁵ A középkor pálos szerzetesei csak bizonyos területeken fordultak elő, kedvelték például Pilis, Baramanya, Zala, Somogy, Veszprém, Zemplén és Borsod megyéket. Kisebb mennyiségben ugyan, de kettőnél több kolostora Aba és Heves megyében is megtalálható a szerzetesrendnek.

A fentebb leírtakból nyilvánvalóvá válik, hogy a pálosokat elsősorban a mai Magyarország területén található Mecsek, Bakony, Pilis és Bükk-hegység vonzották. Éppen itt, az északról Gömörrel határos Borsod megyei Bükk-hegység területén jött létre a 14. század első felében három pálos kolostor. Első ezek sorában a Krisztus Teste-kolostor Diósgyőrött, mely valójában a gombaszögi kolostor korai történetére hatással lévő építményként emlegethető.⁶ Legelső említése az 1304-es esztendőhöz köthető és az Ákos nemzetségből való István nádor nevéhez kapcsolódik. Ő volt az, aki egy másik, Diósgyőrtől északnyugatra található kolostor építését is támogatta, a Dédestapolcsány közelében lévő Szentlélek kolostort. Miután Diósgyőr 1364-ben királyi kézre került, az itteni vár Nagy Lajos király kedvelt tartózkodási

helyévé vált, melyet nemcsak pihenőhelyként, de kormányzása központjaként is kihasznált.⁷

A harmadik Borsod megyei kolostor, mely még a 14. század első felében épült, a Szalonna városától északkeletre fekvő Martonyi település határában emelt építmény lett. Ez Sancta Trinitas, azaz Háromhegy néven is ismert.⁸ A Szlovák-karsztvidék folytatását jelentő Aggteleki-karszt területén jött létre, a gombaszögi kolostortól mindösszesen 50 kilométernyi távolságra. A két kolostor esetében több hasonlóság és párhuzam is megfigyelhető. Azon túl, hogy mindkettő hasonló természeti környezetben jött létre, történelmük többször is összefonódott. A Martonyi közelében fekvő kolostor első írásos említése 1341-ből származik, s ebből az írásból arra következtethetünk, hogy egy évvel korábban épült és alapítói a szalonnai Tékus nemzetség nemesi voltak (CABELLO–LÁSZLÓ–SIMON 2008, 148).⁹ Éppen ezzel a nemzetséggel álltak rokoni kapcsolatban már a 14. század első harmadától azok a csetneki nemes urak, kik a gombaszögi pálos kolostor feltételezett alapítói.¹⁰ A két kolostor történetét azon 16. századi említések is összekötik, melyek szerint a Martonyi

5 A pálosok történetének az utóbbi években Romhányi Beatrix több munkát is szentelt, egy önálló monográfiában is (ROMHÁNYI 2010). Abban megtalálható eddigi munkáinak és a pálos rend középkori történetét feldolgozó egyéb irodalomnak a listája is. Szlovákiában önálló kiadvány még nem foglalkozott a rend középkori történetével. Az egyes kolostoroknak azonban több különálló tanulmányt is szenteltek (RUSINA 1992; HLAVÁČKOVÁ 1994, 2015, 2017; TÓTH 2002; PELLOVÁ 2010, 2018; SKALSKÁ 2012; GNIP 2019).

6 Elsősorban egy 1371-ből származó, Gergely nevű diósgyőri perjelre vonatkozó említés serkent minket, melyben az adott személy Csetneki László okiratának másolására kérte fel az egri káptalant (SKALSKÁ 2012, 163; CDH IX/4, 352), MNL OL DL 5934. A dokumentum a gombaszögi kolostornak szánt birtokadományról is szót ejt. Romhányi B. épp ezért úgy gondolja, hogy Gergely a rend környékbeli kolostorainak, így a gombaszöginek is vikáriusa (perjelének helyettese) volt (ROMHÁNYI 2010, 20).

7 Ez időben kiadott néhány adománylevelet a kolostor számára. 1381-ben Diósgyőrben jóváhagyták a Magyar Királyság és Velence közti torinói béke feltételeiről szóló dokumentumot. E békekötés emlékére Velence Lajos királynak ajándékozta Remete Szent Pál ereklyéit, melyek a rend perjelének székhelyén, a budai Szent Lőrinc kolostorban voltak elhelyezve (JOÓ–SÓLYOM 1973, 88–89). A diósgyőri kolostorhoz pedig sajátos kapcsolat kötötte Erzsébet királynét és lányát, Mária királynőt is, akik 1382 után gyakran tartózkodtak a helyi várban és nem egyszer a kolostort is megajándékozták. A diósgyőri vár végül Mária királynő legfontosabb erődítményévé lett abban az időben, mikor férje, Luxemburgi Zsigmond a magyar királyi trónra került. A Bebek sorából többen is szolgálták itt Máriát. Azon Bebek sorából, kiknek székhelye, Pelsőc közelében épült fel valamikor 1371 körül a gombaszögi kolostor, mely fölött legkésőbb a 15. század elejétől a kolostor világi pártfogójának funkcióját töltötte be. (ENGEL 1977, 105–106; TIHÁNYIOVÁ 2019, 25–27).

8 A név a közeli hegyektől eredeztethető, melyek alatt a kolostor felépült.

9 Itt olvasható (egy más források által nem alátámasztott) feltételezés, mely szerint az 1341-ből származó okirat, melyben pontosan nincs megnevezve a megajándékozott pálos kolostor helye, a gombaszögi kolostort is jelölheti.

10 A szepességi ispán Tékus fia István volt, annak fia pedig Roland, kinek első felesége Csetneki Benedek (Az Ákos-nemzetségből való Detrik fia) lánya, azaz a gombaszögi kolostor 1371-ből ismert adományozójának, Lászlónak a nagynénje. Ő maga is beházasodott a Tékus család ezen ágába, amikor feleségül vette a már említett Roland lányát, aki második feleségétől, Skolastikától született. MNL OL DL 6250. (ENGEL 2003, Tekes rokonsága, 2. tábla: Szini, Jósvalfői Tekes, Szalonnai. TIHÁNYIOVÁ 2019a, 74–75.)

kolostor a gombaszögi vikárius fennhatósága alá tartozott (HERVAY 1984, 168).

A 14. század második felében, feltehetőleg Borsod megyei közkedveltségük hatására, Hangony és Csetnek nemes urai is birtokukra hívják a pálosokat.

A gombaszögi kolostort alapító személye a forrásokból egyáltalán nem egyértelmű. Az első írásos feljegyzés a kolostorról egy nagylelkű adományhoz kapcsolódik, mivel Csetneki László, annak fiai, Csetneki Péter özvegye, és László testvéreinek Miklósnak a fiai gazdag adományát említi a szerzetesek számára, akiknek Gombaszög egy részét adományozták (*particulam terrae in villa Zawazallya, alio nomine Gombazegh*, SKALSKÁ 2012, 165–166).¹¹ A fent említett donáció 1371-ben történt, ami több szempontból is meglepő, mivel először értesülünk bármilyen szerzetesi rend felbukkanásáról a Sajó felső folyása mentén, sőt egész Felső-Gömörben. Ugyanígy meglepő tény a Csetneki család gombaszögi tulajdonrésze, mivel a falut 1320-ban még Bebek Domokos birtokaként jegyzik (RDES II. 244).¹² Ezért ebben az esetben is azt gondolhatnánk, hogy időközben volt valamiféle megegyezés a Bebek és a Csetnekiek között a pelsőci és csetneki tulajdonviszonyok rendezésére.

A gombaszögi pálos kolostor első írásos említéséből kiderül a Csetneki család tagjainak érdeklődése, így feltételezhető, hogy ők hívták meg ide a rend tagjait. Bebek Domokos testvéreinek, a Csetneki család két jelentős képviselőjének, Jánosnak és Péternek fiú utód nélkül halála (1358, 1367) fontos motívum (TIHÁNYIOVÁ 2019, 200–201, SKALSKÁ 2012, 165–166).¹³ Több okból is valószínűsíthető, hogy a Bebek család tagjai részt vettek a kolostor alapításában: Pelsőc, a család központjának, nemzeti templomának közelsége; a tény, hogy eredetileg a pelsőci Bebek voltak Gombaszög területének birtokosai; a család szoros kapcsolata Diósgyőrrel és a királyi családdal; a Csetneki család teljes kizárása a patrónus jogokból 1405-ben és nem utolsósorban egy tárgyi emlék, Bebek György sírköve Görgön (Torna m., Hrhov, Szlovákia), amely arról árulkodik, hogy ő volt a Szűz Mária tiszteletére felszentelt kolostor alapítója (ám a kolostor pontos helyét a sírkő felirata nem említi) (TIHÁNYIOVÁ 2019, 114–115, 130–131; ZsO II/1, 512; ENGEL–LŐVEI–VARGA 1984, 44).

A Bebek család tagjai a Csetnekiek tiltakozása ellenére (1405) kisajátították a kolostort és biztosították annak teljes fenntartását. A Bebek családtól elsőként 1396-ban kapott adományt a kolostor, a Borsod vármegyei Szentpéterhez tartozó nagy kiterjedésű szőlőbirtokot préházal (DAP I. 160). A mezőváros ebben az időben a források szerint nem tartozott a család birtokai közé, ezért érdemes feltenni a kérdést, miként jutottak hozzá. Valószínűleg ez is összefüggött a sokéves megszilárdult helyzetükkel a királyi udvarban és legfőképpen Diósgyőrrel, amelyhez a források szerint a település tartozott. Lehet, hogy ezt a birtokot a Bebek az Ákos nembeli István nádor után örökölték, aki ezt a területet a 14. század elején birtokolta (TÓTH 2009, 94). Minden bizonnyal ez a birtok a rajta álló préházal együtt különösen jól jött a szerzeteseknek, mivel már a 90-es évektől volt ott egy nagyobb szőlőültetvényük. A ház bizonyosan a bor tárolására szolgált, amelynek előállításával már régóta foglalkoztak (SKALSKÁ 2012, 169–170). Még abban az évben (1396) felszabadította Zsigmond király a gombaszögi pálosokat a birtokaikat sújtó adók, valamint (a valószínűleg a bor kivitelét érintő) vám fizetése alól (DAP I. 160, 162).¹⁴ Feltételezhetjük, hogy a rendelet mögött a Bebek család közbenjárása sejthető. 1462-ben Imre erdélyi vajda özvegyétől, Veronikától egyéb kiváltságokat kapott a kolostor. A Bebek családból egyedülként kiállított egy kiváltságlevelet a gombaszögi pálosok részére, a fennmaradt források szerint a kiváltságlevél összeállításával és megírásával magát a kolostort bízva meg.¹⁵ A nagylelkű adomány kiutalásában közrejátszhatott a gombaszögi vikárius kérelme a husziták jelenléte miatt nehéz anyagi helyzetben lévő kolostor részére.¹⁶ A husziták már a 15. század második felétől aktív tevékenységet folytattak a vármegyében. Veronika felmentette Szalóc település lakóit a szintén fennhatósága alatt álló Berzétén (Brzotín, Szlovákia) fizetendő vám alól, így enyhítve a kolostor terheit. A kolostor jobbágyain kívül ez a kiváltság érintette a pelsőci Bebek György és Csetneki András fennhatósága alatt álló lakókat is, mivel az említett földesuraknak is tulajdonrészük volt. A jobbágyokra viszont azzal a feltétellel vonatkozott a kiváltság, hogy többé nem élhetnek a pálosok nyújtotta szolgáltatásokkal. Hogy milyen szolgáltatásokról volt

11 MNL OL DL 5934

12 Domokos volt Csetneki László apja testvére.

13 A viszonyokról a Pelsőci Bebek és Csetnekiek között lásd TIHÁNYIOVÁ 2019a, 59–72.

14 1532-ben kaptak egy másik házat ebben a mezővárosban, ezt már csak akkor, amikor az adott területnek valóban a Bebekek voltak a birtokosai.

15 MNL OL DL 15694

16 MNL OL DL 15694

pontosan szó, azt a fenti oklevél nem említi. A gombaszögi szerzetesek bizonyosan miséztek és temettek a közeli Szalóc településen, így Veronika bizonyosan azt szeretne volna elkerülni, hogy György és András jobbágyai kihasználják ezeket a szolgáltatásokat, amelyek így számukra jóval kifizetődőbbek voltak, mint saját papot tartani településeiken (a papok panaszkodhattak Veronikának). A gombaszögi pálosokhoz tartozó települések lakóinak felszabadítása a berzétei vám alól azt mutatja, hogy részt vettek a rozsnyói és a csetneki piacokon, minden bizonnyal azért, hogy biztosítsák a kolostor számára a mindennapi élethez szükséges javakat, valamint értékesítsék a szerzetesek által termelt bort. Ezt a feltételezést támasztja alá Szapolyai Imre (Veronika veje, Orsolya lányának férje, szepesi ögróf) 1470-ben kelt oklevele is, amelyben felszólítja Szádvár várnagyait, hogy tartsák szem előtt a gombaszögi kolostorhoz tartozó területek lakóinak adómentességét a berzétei vámon. Az oklevélben külön megemlítik, hogy a kolostort és annak területeit éppen a megtermelt bor után adóztatták.¹⁷

1406-ban a kolostort gazdagon megajándékozták egy, a Bebekek által két éve vásárolt településsel, Kemejjel.¹⁸ A gombaszögi pálosok így egy nem teljesen hagyományos birtokhoz, egy egész faluhoz jutottak. Az adományozás leírásának a legérdekesebb része szerint a kolostort a támogatók ősei alapították. Sajnos nem tudjuk pontosan, mely elődökre gondoltak, mivel az említett adományozók között találjuk Bebek György unokáit (Imre, erdélyi vajda fiai és Detre nádor fiai), elvárható lenne, hogy az adománylevélben megemlítsék az alapító ős nevét is (ha feltételezzük, hogy Bebek György volt a kolostor alapítója). Ennek ellentmondhat, hogy Bebek György csak néhány évvel az említett adományozás előtt halt meg, tehát az alapítás mindenki számára nyilvánvaló esemény volt, sőt az akkor élő Bebekek állandó kapcsolatban lehetnek felmenőjükkal.

A gombaszögi pálosok érdeklődése a szőlő-és bortermelés iránt kirajzolódik a Bebekek későbbi adományozásaiból is a kolostor számára.¹⁹ Szentpéter

környéki szőlőbirtokokat kaptak Bebekektől 1428-ban, valamint 1446-ban és 1449-ben egyaránt. 1452-ben Veronika úrnő tíz szőlőskertet adományozott a kolostornak egy közeli Torna vármegyei településen, Szőlősardón (DAP I. 161; TIHÁNYIOVÁ 2019, 114–115). Szőlőbirtokkal rendelkeztek ezen felül Teresztenye (1473-ban kapták a helyi nemestől), Szőlősardó (1553) és Tornakápolna településeken is, ez utóbbin a szőlő után fizetendő adó alól mentesültek (1481) (SKALSKÁ 2012, 172–177). Az utolsó ismert adományozott szőlőskertet és vele együtt Lice (Licince, Szlovákia) település egy részét a gombaszögi pálosok 1553-ban kapták a Bebek családtól (SKALSKÁ 2012, 180; FORGON 2001, 98). A fenti információk alapján a gombaszögi pálos kolostort azon kevés rendi kolostor közé sorolhatjuk, melyek nagyszámú szőlőbirtokkal rendelkeztek.

A házakon és a nemesi udvarházakon (Teresztenye) kívül a gombaszögi pálosok birtokrészeket vásároltak vagy kaptak a kolostorhoz közel eső településeken, így fokozatosan akár teljes falvak birtokosaivá is váltak. 1446-ban Bebek Imre vajda nagylelkűen a kolostornak adományozta saját birtokrészét a szomszéd Szalóc településen. 1470-ben Bebek György adományaként egy következő részhez jutottak az említett településen (DAP I. 161). Nagy arányban tulajdonosok voltak Borzova (Torna m., Silická Brezová, Szlovákia) településen is, később pedig a teresztenyei nemeseknek köszönhetően legelőket, mezőket és malmokat kaptak (SKALSKÁ 2012, 174–177).

A 15. század második felében aztán más nemesi családok, elsősorban Teresztenye, Jósavfő és Hernádkak nemes urai is lépéseket tettek a kolostor érdekében. Minderről dokumentumok tanúskodnak. Az első ilyen említés a pálos rend perjelének okiratában szerepel, melyet valamikor 1460 és 1480 között adtak ki.²⁰ Ebből megtudhatjuk, hogy egy bizonyos, a közeli Teresztenye nevű településről származó Pál a közelben elterülő szőlőteltet a gombaszögi kolostornak ajándékozta, ahogy a nem messzi Farkaspatak völgyében

17 MNL OL DL 16999

18 Annak ellenére, hogy az 1404-es oklevélben Kemejt Abaúj vármegyében és 1406-ban Borsod vármegyében említik, egy 1427-es összeírás alapján valamint egy későbbi 16. századi feljegyzés alapján Felső Kemej településről van szó (WOLF 1989, 69–75). A gombaszögi pálosok 1494-ben Bebek Jánostól kaptak egy kisebb részt Alsó Kemej település területeiből is (DAP I. 161).

19 A szőlőbirtokok jelentették a pálosok számára a legmeghatározóbb bevételi forrást. Tekintettel arra, hogy kisebb mennyiségben is szállítható volt, nem igényelt komolyabb mun-

kaerőt. Legtöbbször a végrendelkezések útján jutottak a szerzetesek hasonló területekhez. Abban az esetben pedig, ha a székhelyüktől távolabb esett az adott terület kiadták vagy eladták azt. A gombaszögi kolostor történetében hasonló végrendelkezés útján szerzett birtokokról nincs tudomásunk. A gombaszögi szerzetesek adomány vagy pedig vétel útján jutottak szőlőbirtokokhoz, főképp Torna vármegyében.

20 MNL OL DL 21004. Ezt az időszakot egy Miklós vikáriusról fennmaradt említés fényében leszűkíthetjük az 1460–1470 közötti évtizedre, egy másik forrásból ugyanis tudjuk, hogy 1470-ben már egy Antal nevű férfi volt a kolostor vikáriusa. MNL OL DL 16954

elterülő rétet is. Birtokadományozása feltétele az volt, hogy cserébe a szerzetesek heti kétszer misézzenek az ő, édesapja Albert és további rokonai lelki üdvéért. E miséket hétfőnként és szombatonként kellett megtartani.²¹ Csaknem száz évvel a kolostor első említését, majd későbbi, kizárólag gazdasági és birtokviszonyait érintő említéseit követően végre megtudhatunk valamit annak lelki szolgálatételéről és a kolostor egyes adományozóinak motivációjáról is. A teresztényei nemesség (Pál és testvére Albert) második adományozásának is azonos feltételei voltak. Ez alkalommal azonban péntek és szombatonként kellett misézniük a szerzeteseknek. A birtokadományozás tárgya ismét a Tereszténye közeli szőlő és a Farkaspatak völgyében elterülő rét volt.²² Egy 1483-ból származó okiratból arra is fény derül, hogy szőlőjét Teresztényei Lőrincz is a kolostornak adományozta (ABAFFY–DANCS–HANVAY 1993, 165).²³

A 15. század végén szorult anyagi helyzetükben a teresztényei nemes urak végül épp a gombaszögi kolostorban leltek megfelelő segítségre. A szerzetesek így meglehetősen alacsony áron jutottak hozzá a nemesek újabb birtokaihoz: 1495-ben 25 aranyért vásárolták meg Teresztényei Lőrincz szőlőjét (ABAFFY–DANCS–HANVAY 1993, 168),²⁴ 1511-ben 300 aranyért a Torna megyei Domoloháza birtok részét (elpusztult falu Jósvalfő határában), a nemesi kúriát Teresztényen és Antal birtokrészét e faluban (ABAFFY–DANCS–HANVAY 1993, 173, 174),²⁵ majd 1513-ban 100 aranyért a Tereszténye határában lévő szántóföldet (ABAFFY–DANCS–HANVAY 1993, 175).²⁶ A nemesi kúria megszerzése minden kétséget kizáróan jelentős segítség

volt a szerzetesek számára. Ott ugyanis elraktározhatták a birtokaikon készült bort, valamint átment a szálláshelyükül is szolgálhatott az épület, amikor a szőlőtermesztést és borkészítést ellenőrizendő körutazásra indultak. Egy újabb falu birtokbavétele pedig további munkaerőt biztosított számukra, melyet a kúria karbantartásán kívül elsősorban a szőlőhegyen hasznosítottak.

A teresztényei nemes urakkal nagyjából egyidőben kezdtek a gombaszögi kolostor iránt érdeklődni Torna megyének talán leghíresebb nemesi családja, a Tékusok, egész pontosan az a nemesi vonal, melynek képviselői nemesi előnevüket még az eredeti jósvalfői családi székhelytől eredeztették. A kolostor bevételeit elsősorban jobbágytelepülések biztosították, például a mai Borzova nevű falu, mely Gombaszögtől alig pár kilométerre délre terül el. Ez okból sem meglepő, hogy a pálos szerzetesek üdvözöltek minden e településre vonatkozó birtokadományozást, sőt maguk is vásároltak.²⁷ Itteni tulajdonviszonyaikról legelőször 1470 januárjában értesülünk, amikor is a kolostor vikáriusa és szerzetesei részesültek abból a birtokból, mely korábban (Jósvalfői) János tulajdonába tartozott.²⁸ Egy három évvel később keltezett iratból kiderül, hogy e birtokot János 200 arany fejében hagyta a pálosokra.²⁹ Birtokrészüket Borzován néhány évvel később (Jósvalfői) István lányai, Eufrozina és Katalin is a kolostornak ajándékozták. Egész pontosan hat jobbágytelepülésről volt szó.³⁰ Maga István is gondoskodott a gombaszögi kolostorról, még ha nem is volt oly bőkezű adakozó, mint lányai. Borzovai birtokrészét 1493-ban csupán zálogba adta a kolostornak.³¹ Egy lakott települést s egy lakatlan település felét pedig az Erzsébetkápolnáról való Zsigmond és felesége Zsófia adományozták a kolostornak.³² E falurész pálosok általi birtokolásának

21 MNL OL DL 21004

22 Az okiratból arra is fény derül, hogy a szőlőtelek, amelyet Pál Alberttel karöltve a gombaszögi pálosoknak ajándékozott, olyan szőlőskertek térségében volt található, melyeket mind a teresztényei nemes urak valamelyike birtokolt. MNL OL DL 57004

23 MNL OL DL 57016

24 Lőrinc áron alul, nagyjából értékének feléért adta el szőlőjét a kolostornak. MNL OL DL 57028

25 Péter és fia Antal egyúttal elkötelezték magukat, hogy amennyiben ők, vagy Péter fiai Demeter és Albert fiú örökösök nélkül halnak meg, minden vagyonuk a gombaszögi kolostorra száll. Így kívánták biztosítani, hogy a szerzetesek az idők végéig misézzenek majd lelki üdvükért. MNL OL DL 57046-57 048, 57054

26 MNL OL DL 57053. Hasonló helyzetbe került a közeli Körtvélyes lakója, Gál Mátyás is, akinek itt szintén volt szőlőbirtoka. 1491-ben megvált tőle a gombaszögi szerzetesek javára, akik hajlandóak voltak 11 aranyat kölcsönözni neki. Az elajándékozott birtok dolga volt ellensúlyozni a kárt, mely a kolostort Gál halála esetén érte volna. MNL OL DL 57026. (ABAFFY–DANCS–HANVAY 1993, 167.)

27 Az 1427-es telek összeírásból tudjuk, hogy a faluban akkoriban portaszám 30 volt (ENGEL 1989, 145).

28 MNL OL DL 16954. Később, 1471 februárjában a szerzetesek Mátyás királytól az összes, erre a birtokra vonatkozó királyi jogot is megkapták.

29 A jászói prépostság okiratából értesülünk erről. E gyülekezet elé járult Pataki Mihály, és felesége Orsolya, valamint gyermekei nevében is arra figyelmeztetett, hogy a birtokot, melyet János 200 aranyért a gombaszögi kolostornak ajánlott, éppen ő adta letétbe neki. A felháborodást fokozta, hogy az adott birtokon Orsolyának is birtokrészesedése volt (leánynegyed). Ezek után sem ellenezték azonban a birtok áruba bocsájtását, arra kérték viszont a szerzeteseket, hogy a fentebb leírt okból az ő lelki üdvükért is imádkozzanak és minden szombaton tartsanak értük misét. MNL OL DL 16954

30 MNL OL DL 16954

31 MNL OL DL 16954

32 MNL OL DL 16954. Érdekes, hogy még ugyanazon év már-

előnyéről tanúskodik egy 1497-es írásos említés is, mely további települések vásárlását említi, ezúttal Szini Ferencről, méghozzá 100 arany értékben.³³ Három évvel később 200 arany fejében birtokrészesedésüket Szini Jób gyermekei is átengedték a kolostornak.³⁴

A birtokadományok másik típusába, melyekhez a kolostor a 15. század második felében jutott, a különböző rétek és mezők tartoztak. 1476-ban a kolostor vikáriusa cseremegállapodást kötött a Zemplén megyei Kak (mai Hernádkak) és az Aba megyei Baksa (mai Szentistvánbaksa) falvak aprónemességének képviselőivel. Ennek fényében a pálosok megváltak a Hernád egykori és új medre közt, Kak környéki birtokuk közelében található *Morichzewge* (Móricszöge) nevű erdejüktől. Ezért cserébe a már említett nemesek szántóföldeket és a Pusztá Onga (mai Onga) közelében fekvő rétet adták a szerzeteseknek.³⁵ A tényt, miszerint a térségben való birtokszerzést a szerzetesek a kolostortól való nagyobb távolság ellenére is kedvezőnek tartották, egy újabb, 1496-ból származó birtokadományozás is alátámasztja. Az adományozók újfent Kak település nemesi családjának tagjai voltak, egész pontosan Ongi László lányai, Barbara, Antal felesége és Balázs felesége Potentia, ahogyan Ongi Gergely özvegye, Ilona is. A gombaszögi pálosok javára lemondtak ongi birtokrészeikről, beleértve két nemesi házat és kúriát, egy lakott és egy lakatlan jobbágytelepülést, valamint egy a Bársonyos folyón emelt malmot is.³⁶ A gombaszögi pálosok így fennállásuk óta először jutottak malomhoz, miközben más területek pálos szerzeteseinél ez a legkorábbi időktől megfigyelhető

volt.³⁷ Ismételten előállt azonban a szituáció, melyhez hasonlóval már a jósvafői nemes urak kapcsán is találkozhattunk, közelebbről a nemes hölgyek ellenállása.³⁸ Tiltakoztak ugyanis birtokaik ilyen adományozása ellen. A viszály menetét és eredményét azonban nem ismerjük. Egy 1505-ből ránk maradt említésből azonban, – melyben szó esik a szerzetesek gabonaadó alóli felszabadításáról abban az esetben, ha azt ongi malmukban őrölték – világossá válik, hogy tulajdonjogukat megőrizték (DAP I. 162).³⁹

Ez az utolsóként említett írásos emlék is alátámasztja feltételezett kiváltáságaikat, melyekre birtokaikat kiegészítendő valamikor utólagosan tettek szert a gombaszögi szerzetesek.⁴⁰ E lehetőségről az említett 1462-es, 1470-es és 1505-ös kiváltáságleveleken túl egy 1481-es oklevélből is tudomást szerezhetünk, amikor is garamszőlősi birtokaikkal – szőlőtelkeikkel – kapcsolatban a szőlőjog értelmében felszabadították őket adókötelezettségeik alól (DAP I. 161).

A nemesi családok képviselőinek bőkezű és gyakori adakozása nem egyszer azt a célt szolgálta, hogy a családok a szerzetesrend kegyeibe, egyházi testvériségébe kerüljenek. Noha a gombaszögi kolostorral kapcsolatos dokumentumok közt nem maradt fenn olyan, mely arról tanúskodna, hogy a Bebek család bármely képviselője felvételt nyert volna a rendi testvériség soraiba, mégis erre kell következtetnünk. A kolostor történetében mindössze egy ilyen esetről tudunk, az is már a 16. század elejéhez köthető s egy olyan családdal áll összefüggésben, amely röviddel azelőtt került közeli rokoni kapcsolatba a csetneki nemes urakkal. Egy gömör megyei nemesi családról, a serkei Lórántfiakról van szó (eredetileg az ősi Ratold

ciusában Zsigmond háborgatta a pálosokat és megkérdőjelezte Istvántól kapott birtokrészüik jogosságát.

- 33 MNL OL DL 16954, MNL OL DL 20586. Ferencnek (a Tékus nemzetség egy másik ágának képviselője a Torna vármegyei Szin faluból) 100 aranyra volt szüksége egyéb birtokai visszavásárlásához, melyeket korábban feltehetőleg valakinél letétbe helyezett.
- 34 MOL DL 16954. Jób még 1498-ban is tiltakozott az ellen, hogy pálosok birtokolják a Szini Ferencről szerzett birtokot.
- 35 MNL OL DL 16954. A Hernád két partja között elterülő, már említett erdő elcserélésével a szerzetesek akár több malom építéséhez is alkalmas területtől váltak meg. Igencsak ritka eset volt, mikor a pálosok eladtak vagy elcseréltek más terület fejében egy malom építésére és fenntartására is alkalmas helyszínt (ROMHÁNYI 2010, 83). Hogy miért cselekedtek mégis így, máig sem tudható. Ugyanígy nincsenek adataink arról sem, mikor és hogyan került a Kak környéki erdő a kolostor birtokába. Feltehetőleg a kolostor létének első éveiben került sor az erdő megszerzésére, mivel a pálosoknak szánt erdők adományozása elsősorban a korai időkben volt közkedvelt (ROMHÁNYI 2010, 39).
- 36 MNL OL DL 16955, 56799.

37 A szőlőtelkek mellett e birtoktípus tartozott a legjövendelműbbek közé (ROMHÁNYI 2010, 73–83, 130).

38 MNL OL DL 88814.

39 E kiváltással Ongi Hayas Tamás ruházta fel a szerzeteseket.

40 Az ilyesfajta előjogok közé leggyakrabban a vám alóli felmentés, valamint a kolostorhoz tartozó területek kilenced és tized fizetése alóli felszabadítása tartozott (elsősorban a borból és gabonából). Szintén az előjogok közé tartoztak bizonyos uralkodók földesurak fölötti rendeletei, melyekben a király kötelezte őket, hogy feladataik elvégzése után ne akadályozzák alattvalóikat abban, hogy az adott pálos kolostor birtokára költözzenek. Ide tartoztak például azon rendeletek is, melyek arra kötelezték a nemeseket, hogy a szőlőkhöz szükséges megfelelő méretű földterületet adományozzanak a pálosoknak, hogy senki más ne haláshasson a pálosok által kialakított folyómederben, hogy senki se akadályozza őket a sertéstartásban, vagy hogy ne építsenek a pálosok malmai közelében saját malmokat. Némely kolostorokat az uralkodók a sókamarából származó rendszeres sóadományokkal is támogattak (ROMHÁNYI 2010, 130–134).

nemzetségből). A pálos rend soraiba való ünnepélyes befogadást a rend perjele vezényelte le. Egy Gombaszögön, 1507-ben kiadott okiratból egyebek mellett azt is megtudhatjuk, hogy Miklós és családja (felesége Katalin, Csetneki János lánya és fiaik György és Tamás) ettől fogva a kolostor hitéletének részesei lehettek: részt vehettek a miséken, orációkon, vigiliákon, böjtökön és a rend életének más eseményein is (TIHÁNYIOVÁ 2019, 202).⁴¹

A gombaszögi kolostorban élő szerzetesek számáról hasonlóan gyérek az információink, kevés forrás mesél róluk. Más kolostorokhoz kapcsolódó forrásokból azonban tudjuk, hogy egy-egy kolostorban 4 és 20 fő között mozgott a szerzetesek száma.⁴² Tekintettel a gombaszögi kolostor kiterjedt birtokaira, melyekkel a középkor egészében rendelkezett, feltételezhetjük, hogy a nagyobbak közül való volt. A szerzetesrend vikáriusainak, perjeleinek és szerzeteseinek nevét illetően a források ismét kevés adatot szolgáltatnak. Legnagyobb számban a vikáriusok nevei maradtak ránk. Mint már említettük, egy 1371-ből ránk maradt okirat alapján feltételezhető, hogy a gombaszögi kolostor akkoriban a diósgyőri vikárius alá tartozott. Később, a 15. század második feléből már helyi, gombaszögi vikáriusokat is ismerünk. A vikárius a rend perjelének helyettese volt és feladatát adott számú kolostorok fölötti felügyelet jelentette (valójában az egyik kolostor perjeléről van szó). Pázmány Péter esztergomi érseknek a magyarországi szerzetesrendek és házakról szóló összeírásából tudjuk, hogy 1470 körül a Borsod megyei Ujház (mai Felsőnyárad) kolostora és a Martonyiban található Háromhegy kolostora is a gombaszögi vikárius vezetése alá tartozott (HERVAY 1984, 168).⁴³ Az első ismert gombaszögi vikárius egy Miklós nevű férfi volt, akit a 15. század 60-as éveiben említenek az iratok.⁴⁴

Feltehetően ugyanarról a Miklósról van szó, akit Gyöngyösi G. is említ az 1470-es év eseményeit megörökítő írásában, *Vitae fratrum* című munkájának egyik szakaszában. E férfi feltehetően Pestről származott és sok éves gombaszögi ténykedése után a veresmarti pálos kolostorba távozott, s ott is temették el (GYÖNGYÖSI 1988, 120).⁴⁵ 1470-ből ismerjük még Antal, 1476-ból Jakab, 1511-ből János és 1534-ből Gergely vikáriusok neveit. A kolostor fennállásának utolsó éveiből pedig Péter (1555) és 1566-ból végül Lukács nevét (DAP I. 163; ETE II. 281–282).⁴⁶ E témát illetően is az értékes források sorába tartozik az az 1397-ből származó okirat, melyben IX. Bonifác pápa engedélyezi Miklós Péter gombaszögi pálos szerzetesnek, hogy saját kérésére egy másik szerzetesrendbe lépjen át. Engedélyezte mindezt olyan feltétellel, hogy a szerzetes által választott rendnek a korábbinál szigorúbbnak kell lennie (MVH I/4. 7; ZsO I. 509).⁴⁷ Az 1471-es év irataiból aztán egy újabb szerzetes neve is előbukkan. Ez az említés egyben a gombaszögi szerzetesek működési körének újabb területeire is rávilágít. Nekik kellett képviselniük a kolostort esetleges birtokperek alkalmával is,⁴⁸ ahogyan azt Viszlay András, gombaszögi pálos esetében látjuk. A helyi szerzetesek olyan pereknél is bíraskodtak, melyek nem magára a kolostorra, hanem a kolostor szélesebb környezetére vonatkoztak. Az arra vonatkozó megjegyzés, miszerint Anna asszony egyik fia pálos rendi szerzetes volt, megjelölheti András bírói testületben való részvételének okát. Sőt, számításba vehetnénk annak lehetőségét is, hogy az említett Márkusfalvi Ferenc a gombaszögi kolostorban ténykedett.⁴⁹

41 MNL OL DL 21727. A szerzetesrend testvéri szervezetébe való befogadás egyik feltétele volt a rend perjelének arra irányuló jóváhagyása, hogy az adott nemes urat halála után a kolostorhoz tartozó templomba temethessék. Sajnálatos módon, a gombaszögi kolostorral kapcsolatban ilyen jellegű feljegyzés nem maradt ránk.

42 A Dédesben (Szentlélek) és Martonyiban épült kolostorokat megközelítőleg 10–12 szerzetes, a diósgyőrit 4–6, míg a felsőelefántit (Horné Lefantovce, Szlovákia) 18–20 szerzetes lakta (ROMHÁNYI 2010, 158).

43 Az ujházi kolostort feltehetőleg Perényi Imre alapította 1408-ban (ZsO II/2. 195). A régebbi és újabb szakirodalomban is megemlítik, hogy a gombaszögi kolostor testvérkolostora a jolsvai volt. Létezésére azonban semmilyen a város és környékével foglalkozó forrás nem mutat (SKALSKÁ 2009, 193–196).

44 MNL OL DL 21004.

45 Gyöngyösi Gergely, a pálos rend történetének írója 1520 és 1522 között a rend perjele volt.

46 MNL OL DL 16954, 16954, 21727

47 A pápa e kitételével egy a pálosok közt mutatkozó tendenciára reagált, néhányan ugyanis különböző indokokkal elhagyták a kolostort és szerzetesi öltözetben kóboroltak az országban, vagy a korábbinál lazább regulájú szerzetesrendek tagjaivá lettek. Ez okból a pápa bár engedélyezte a pálosok számára a más rendbe való átlépést, csak a szigorúbb fejelem mellett élő kartuziánusok rendjébe léphettek be (HLAVAČKOVÁ 2017, 40).

48 1496-ban a már említett, Teresztenyei Lőrinc szőlőjének megvásárlása ügyében egy György nevű szerzetes képviselte a kolostort. MNL OL DL 57028. Ha szükséges volt a szerzetesek, mint azon birtokok szomszédainak jelenléte, melyeken a körlátogatás zajlott, az adott falu községi bírója képviselte őket valamelyik hites megbízottjával karöltve. Így történt ez 1454-ben a Felső Kemej szomszédtságában fekvő Alsószolca határainak kijelölésénél is (VÉBER 2003, 173).

49 Az adott évben Viszlay Andrást azon bírák sorában találjuk, akik előtt márkusfalvi László özvegye Anna és fiai egyezséget

1479-ből egy másik szerzetes neve is felbukkan, méghozzá Gyöngyösi G., a rend perjelének már említett, szerzetesrend történetét feldolgozó munkájában. E munka viszonylag részletesen taglal egy furcsa esetet, mely a gombaszögi kolostor falain belül esett meg egy János nevű szerzetessel (GYÖNGYÖSI 1988, 132–133). E szerzetes feltehetőleg elhanyagolta kolostori kötelezettségeit. Nagyon ritkán látogatta csak a reggeli csoportos imádságokat, s ha el is jött, sosem maradt a végéig. Noha szerzetestársai és a kolostor elöljárói is megfeddtek őt ezért, szavaik nem hoztak eredményt. Mikor pedig váratlanul elhagyta őt ereje, haldoklásában természetfölötti erőknél lett kitéve. Azt kiabálta, a ház démonokkal van tele, amelyek macska alakjában akarják lenyelni, felemészteni őt. A közelében álló szerzetesek bízatták, hogy ne féljen és hogy tartson ki Istenbe vetett erős hitében. Miután megnyugodott s kitisztult elméje, köszönetet mondott az Úrnak. Állítólag a teljes reményvesztettség pillanatában megszólította valaki. Egy öregember volt az, ki fehér remete öltözetet viselt. Arra buzdította őt, tekintsen egy magas hegy felé. A hegy csúcsán János megpillantotta fehér palástba öltözött, vidám dalokat éneklő rendtársait. Az öregember arra utasította, gyalogoljon fel a hegyre. Röviddel ezután a szerzetes jobblétre szenderült (GYÖNGYÖSI 1988, 132–133). Az utolsó itt élt szerzetesek, Lukács és Miklós nevei a kolostor elpusztításával kapcsolatban bukkannak fel az iratokban (DAP I. 165).

A Bebek család utolsó nemzedékének gombaszögi kolostorhoz fűződő kapcsolatát Imre történetén keresztül láthatjuk, amelyet Gyöngyösi Gergely generális perjel, a pálos rend történetében vetett papírra. Amellett, hogy ez a történet rámutat Bebek Imre Szent Pál iránt mély tiszteletére, érdekes részleteket mutat be Szent Pál fejereklyéjének 1523-as elhelyezéséről a budai Szent Lőrinc kolostorban. Ezt a különlegesen értékes ereklyét II. Lajos király szerezte meg 1522-ben a prágai főnemesektől, akik egészen IV. Károly korától kezdve őrizték. Az ereklye ünnepélyes elhelyezésének idején a fiatal Bebek Imre is Budán tartózkodott. Az ünnepség előtt egy nappal Imrét rettenetes fogfájás kínozza, mely olyannyira elviselhetetlen volt, hogy semmilyen gyógyszer nem mulasztotta el. Amikor Imre megtudta, hogy másnap Szent Pál fejereklyéje érkezik Budára, azonnal eldöntötte, hogy csatlakozik az

ereklyét kísérő pálosokhoz és ő maga is végigkíséri az ereklye útját, remélve, hogy elmúlik a fájdalma. Egyszerű ruhát vett fel és fejfedő nélkül, égő gyertyával a kezében kísérte a pálosokat a szent ereklyét követve a Szent Lőrinc kolostorig. Imre ennek következtében fogfájása azonnal elmúlt és nem is tért vissza (GYÖNGYÖSI 1988, 183).

1524-től Imre már mint királyi titkár és székesfehérvári prépost bukkan fel (TIHÁNYIOVÁ 2019, 65). Mint magas egyházi beosztású emberben, személyében a birtokán élő pálosok befolyásos és fontos védelmezőre letek. A szerzetesek békés együttélése azonban nem tartott sokáig. A mohácsi vést követően, Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János trónviszályának idején a Bebekék számító módon mindig annak a jelöltnek az oldalára álltak, kitől többet reméltek. E zaklatott korban és összetett politikai szituációban, az oszmán birodalom nyomása mellett a Bebekék – Imre, Ferenc, majd később fia György is – több sorsfordító esemény résztvevői és fontos szereplői voltak, Szapolyai János halálát követően is. E korban jelentős mértékben beleavatkoztak Felső-Gömör fejlődésébe. Azzal, hogy a fia, János Zsigmond érdekeit védő s ezért az oszmánokra támaszkodó özvegy királyné, Izabella oldalára álltak, nemcsak a megtorló császári seregeket, de az oszmán hadakat is Gömörbe csalogatták a Bebekék.⁵⁰ Sajnálatos módon szerencsétlenül végződött a gombaszögi pálosok története is, a család utolsó képviselője, Bebek György jóvoltából. Az előző fejezetekből már ismert György helyzete a 16. század 50-es éveinek végén zajló összetett politikai színtéren. Kihasználta a királyság bizonytalan helyzetét és a tornai Szádvár várából folyamatos rajtaütéseket hajtott végre környező településeken, valamint megpróbálta kisajátítani a környező birtokokat. Így szerette volna a gombaszögi pálos kolostor birtokait is a saját területeihez csatolni (DÉTSCHY 1969, 145). Pontosan tudjuk, hogy György az oszmán fogságból visszatérve szövetségre lépett János Zsigmonddal, aki az oszmánok oldalán állt. Ez minden bizonnyal elég erőt és hatalmat biztosított számára a Torna és Gömör vármegyében folytatott folyamatos rablóhadjárataihoz. Sajnos a gombaszögi

kötöttek Dörholcz Pál gölnicbányai vagyonkezelővel (IVÁNYI 1917, 70). Csekély mennyiségű információ maradt csak ránk olyan perekről, melyekhez a gombaszögi szerzeteseknek köze lehetett.

⁵⁰ A Bebekék figyelmüket már a 16. század 20-as éveitől Rozsnyó város felé fordították, mi több 1538-ban Bebek Ferenc több alkalommal meg is támadta a várost. A kialakult helyzet tarthatatlan volt, ezért I. Ferdinánd király a rozsnyói érsekiség jogainak védelmében sereget küldött a városba. Bebek Ferenc a császári hadak ellen segítségül hívta az oszmánokat, akik a lehetőséget kihasználva végül nemcsak Rozsnyót, de Felső-Gömör falvainak és városkájának jelentős részét is kifosztották (TIHÁNYIOVÁ 2019, 91–92).

1–3. kép. A gombaszögi pálos kolostor romjai
Fig. 1–3. Ruins of the Pauline monastery in Gombaszög (Gombasek, Slovakia)

kolostor és szerzetesei sem voltak ez alól kivételek. A szerzeteseknek 1565-ben még sikerült 2500 aranyért zálogba venniük Szabó Ábrahám több birtokát, rozsnyói lakóházát, két allódiális házat és az ún. Bagoly bánya egy részét (DAP I. 164). 1566-ban újfent pénzt kölcsönöztek Wolf Ábrahám, nehéz gazdasági helyzetbe került bányászattal foglalkozó rozsnyói polgárnak. A városkönyv szerint a kolostor vikáriusa meghagyta, hogy a pénzt a városnak illetve a helyi egyháznak juttassa vissza (MIKULIK 1884, 165).

Az egri konvent dokumentumaiból fény derül a kolostor szomorú sorsára, amely összefüggött a pálos szerzetesek teljes eltűnésével onnan (DAP I. 164–165). A gömöri események leírására az újhelyi pálos kolostor vikáriusa kérte meg a káptalant. Ebből arra következtethetünk, hogy a kiűzött szerzetesek egy része éppen az előbb említett kolostorban kapott menedéket. A szerzetesek felismerték a kedvezőtlen helyzetet, mely nem csak Gömör vármegyében alakult ki, de a teljes királyságot sújtotta. Éppen ezért készpénzüket és több jelentős ingóságukat egy Jakab nevű rozsnyói polgárnál rejtették el. Az elrejtett tárgyaik értéke összesen 10 000 aranyra rúgott. A szerzetesek a kolostor több értékét otthagyták, így a gazdagon, drágakövekkel és arannyal díszített miseruhákat. A leadott tárgyakról konkrétumokat csak később, Bebek György és csapatainak rozsnyói rajtaütése után tudhatunk meg, akik Jakab házában megtalálták a pálosok elrejtett kincseit és világi célokra használták fel azokat. Ahogy azonban az újhelyi vikárius tudósít, Bebek Györgynek ez sem volt elég. Betört a kolostorba és elfogta az itt maradt szerzeteseket, az elsők között Lukács vikáriust és Mihály barátot, akiket kegyetlen kínzásnak vetett alá. Ezt követően két másik szerzetest is elfogott, akikkel levetette a szerzetesi habitust és megalázó módon a rosszhírű oszmánok viseletébe öltöztette őket (DAP I. 164–165).

A gombaszögi kolostori élet fokozatos tönkretételét követően Bebek György erőddé alakíttatta a kiürült épületegyüttest. Ahogy a korabeli forrásokból megtudhatjuk, az átalakított építményt később Schwendi Lázár császári vezér csapatai foglalták el (PETNEHÁZI 2014, 81). A katonai erődítmény romjai, így az egyik nyolcszög alaprajzú bástya, 2018-ban egy, a kolostortemplom épületét érintő régészeti feltárásnak köszönhetően újra felszínre került.⁵¹ A Bebek által épített erődítmény elfoglalásáról és a kolostortemplom körül folyó harcokról tanúskodik egy ágyúból származó bronz töredék is. A kolostorbéli középkori

életformáról több lelet is tanúskodik. A régészeti feltárás során sikerült feltárni a kolostortemplom hajóját, a szentély falának fennmaradt töredékeit, valamint a kolostor kerengőjének alapfalait. A kiemelkedően értékes leletek közé sorolhatjuk a kolostor kerengőjében talált középkori kódex töredékeit, a bőr borító fa deszkáit és bronz vereteit. A feltárás során napvilágra került egy egyedülálló lelet, a templom eredeti záróköve és az elülső oldalát díszítő freskó – a *Dextera dei* (Isten áldó keze) motívum. A lelet egyedülállóságát jelzi, hogy a zárókő díszítő motívuma festett, szemben a Magyarországon általánosan elterjedt faragással. A feltárás során talált freskótöredékek, valamint az egyes díszített építészeti elemek arra utalnak, hogy a kolostor a vártnál jóval gazdagabb díszítéssel bírt, ami a középkori pálos kolostorok esetébe igen ritka. Ilyen kiemelkedő minőségű falképeket tártak fel a mellékol-tároknál, melyek esetében bizonyosan több helyen is aranyozást használtak.

A kolostor építésének fázisaihoz iránymutató lelet Luxemburgi Zsigmond apró ezüst érméje (parvus), melyet a hajó északi falának habarcsában találtak.

4. kép. A gombaszögi pálos kolostor, középkori falképek maradványai

Fig. 4. The Pauline Monastery of Gombaszög, remnants of medieval murals

A lelet alapján feltételezhetünk egy 1387–1427 közötti építkezést. Nem utolsó sorban fontos kiemelni a középkori padlózat fennmaradt tégláit. Több mintás padlótégla is előkerült – sellő vagy meluzina (kígyótestű asszony), mitológiai lények és egy téglá

szé, Botoš Alexander vezette, akinek ezúton is köszönöm a szükséges információk rendelkezésemre bocsátását. A legaktuálisabb információk, Botoš Alexander régész és Szakalos Éva művészettörténész megjegyzései: <http://www.apsida.sk>, Gombasek címszó alatt található. (Letöltés: 2020. 09. 25.) A teljes feltárás eredményei: BOTOŠ–MORDOVIN 2020.

51 A feltárást a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum régé-

5. kép. A gombaszögi pálos kolostor, festett gótikus zárókő Dextera domini ábrázolással (restaurálás után)

Fig. 5. The Pauline Monastery of Gombaszög, painted Gothic keystone with depiction of Dextera domini (after restoration)

Anjou-liliom ábrázolással. A sellőábrázolás közel állt a Bebek és a Csetneki családhoz. Címerükben fontos szerepet játszik a koronás nőalak, szájában két hallal. Az Anjou-liliom a kolostor donátorának az uralkodó családdal ápolt szoros kapcsolatára enged következtetni. Ezek az értékes leletek bizonyítják, hogy a középkorban a kolostor virágzott, ennek háttérében minden bizonnyal a pezsgő gazdasági élet állt, emellett nem elhanyagolható világi patrónusuk támogatása sem.

6. kép. Bebek György sírköve, Tornagörgő (Hrhov, Szlovákia)
Fig. 6. Tombstone of György Bebek, Tornagörgő (Hrhov, Slovakia)

RÖVIDÍTÉSEK

MNL OL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

IRODALOM

ABAFFY–DANCS–HANVAY
1993 BORSZA Iván (szerk.): *Az Abaffy család levéltára (1247–1515), A Dancs család levéltára*

(1232–1525), *A Hanvay család levéltára (1216–1525)*. ILA Bálint kézírata alapján sajtó alá rendezte és szerkesztette BORSZA Iván. A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 23. Akadémiai Kiadó, Budapest.

BOTOŠ, Alexander–MORDOVIN, Maxim
2020 *Archeologický výskum zaniknutého pavlínskeho kláštora v Slavci-Gombaseku. Výskumná sezóna 2018*. Najnovšie poznatky z výskumov stredovekých pamiatok na gotickej ceste III. Zost. KALINOVÁ, Michaela. Bratislava–Rožňava. (in print)

- CABELLO, Juan–LÁSZLÓ Csaba–SIMON Zoltán
2008 A háromhegyi Boldoságos Szűz Mária pálos kolostor régészeti kutatása. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, XLVII. 147–168.
- CDA I–VII.
1879–1920 NAGY Imre–TASNÁDI NAGY Gyula (szerk.): *Codex diplomaticus hungaricus Andegavensis. Anjoukori okmánytár I–VII*. Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó Hivatala, Budapest.
- CDH I–XI.
1829–1844 FEJÉR, Georgius (ed.): *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–XI*. Budae.
- DAP I.
1975 ARADI Nóra et al. (szerk.): *Documenta artis paulinorum I. A magyar rendtartomány monostorai A–M*. Az anyagot gyűjtötte GYÉRESSY Béla. S. a. r. ENTZ Géza–HENSZLMANN Lilla–SÁRMÁNY Ilona–TÓTH Melinda. Bev. és előszó HERVAY Ferenc. Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának Kiadványai X. Kézirat, Budapest.
- DÉTSCHY Mihály
1969 Egy ismeretlen magyar vár – Szádvár. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, VIII. 143–186.
- ENGEL Pál
1977 *Királyi hatalom és arisztokracia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*. Értekezések a Történeti Tudományok Köréből 83. Akadémiai Kiadó, Budapest.
1989 *Kamarahaszna-összeírások 1427-ből*. Új Történelmi Tár – Fontes Minores ad Historiam Hungariae Spectantes 2. Akadémiai Kiadó, Budapest.
2003 *Középkori magyar genealógia*. Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Arcanum DVD könyvtár IV. – családtörténet, heraldika, honismeret. Budapest.
- ENGEL, Pál–LÓVEI, Pál–VARGA, Livia
1984 Grabplatten von Ungarischen magnaten aus dem zeitelalter der Anjou – Könige und Sigismunds von Luxemburg. *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, 30. 33–63.
- ETE II.
1904 BUNYITAI V.–RAPAICS R.–KARÁCSONYI J.–KOLLÁNYI F.–LUKCSICS J. (szerk.): *Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából*. Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia II. Szent István Társulat, Budapest.
- FORGON Mihály, Mihályfalusi
2001 *Gömör-Kishont vármegye nemes családai*. Méry Ratio, Somorja. [reprint]
- GNIP, Jozef
2019 *Pavlínsky kláštor v Trebišove*. Košice.
- GYÖNGYÖSI Gregorius
1988 *Vitae Fratrum Eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae*. Ed. HERVAY, Franciscus L. Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum, Series Nova, Tomus XI. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HERVAY Ferenc
1984 A pálos rend elterjedése a középkori Magyarországon. In H. BALÁZS Éva–FÜGEDI Erik–MAKSAY Ferenc (szerk.): *Mályusz Elemér emlékkönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 159–171.
- HLAVAČKOVÁ, Miriam
1994 Paulínsky kláštor v Horných Lefantovciach v rokoch 1369–1526. In ŠIMONČIČ, Jozef (zost.): *Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku*. Trnava. 175–179.
2015 Mariánska úcta v spiritualite pavlínov. *Duchovný pastier: revue pre teológiu a duchovný život*, 96/8. Trnava. 343–347.
2017 „Solus cum Deo solo“. Rehoľa pavlínov v stredovekom Uhorsku. *Historia Slavorum Occidentis: czasopismo historyczne – historický časopis Toruń*, 15/4. 36–55.
- HO VII.
1880 NAGY Imre (szerk.): *Codex diplomaticus patrius. Hazai okmánytár VII*. A Magyar Tudományos Akadémia Pártolása mellett kiadják: IPO-LYI Arnold–NAGY Imre–VÉGHÉLY Dezső. Nyomatott Kocsi Sándornál, Budapest.
- ILA Bálint
1944–1976 *Gömör megye I–IV*. Budapest.
- IVÁNYI Béla
1917 *A márkusfalvi Mariássy család levéltára I. (1243–1803)*. Közlemények Szepes Vármegye Múltjából. Szepesmegyei Történelmi Társulat, Lőcse.
- JOÓ Tibor–SÓLYOM Dezső
1973 A diósgyőri pálos kolostor. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*, XII. 88–89.

- MIKULIK József
1884 Egy magyar város viszontagságai a XVI. század második felében II. *Magyar Történelmi Tár*, 3. 161–195.
- MVH – Mon. Vat. Hung.
1889 *Monumenta Vaticana Hungariae. Vatikáni Magyar Okirattár* I/4. Szent István Társulat, Budapest.
- PELLOVÁ, Daniela
2010 Kláštor pavlínov v Trebišove. *Pamiatky a múzeá*, 59/2. 33–38.
2018 Kláštor pavlínov v Trebišove v dokumentoch archívu rodu Drugetovcov. In KVASNICOVÁ, Magdaléna–ŠEREGI, Marek (zost.): *Architektúra kláštorov a rehoľných domov na Slovensku: Dejiny a pamiatková ochrana*. Spektrum STU, Bratislava. 271–282.
- PETNEHÁZI Gábor
2014 Kovacsóczy Farkas feljegyzései (1563–1567) és magyarországi kortörténetírás a 16. század derekán. *Irodalomtörténeti Közlemények*, CXVIII. 307–324.
- POMFYOVÁ, Bibiana
é. n. Rímskokatolícky farský Kostol sv. Jána Krstiteľa, Lipovník. BALÁŽOVÁ, Barbara–POMFYOVÁ, Bibiana (zost.): *Arslexicon – výtvarné umenie na Slovensku*. <http://www.arslexicon.sk/?registre&objekt=rimskokatolícky-farsky-kostol-sv-jana-krstiteľa> (Letöltés: 2020. 09. 27.)
- RDES
1987 SEDLÁK, Vincent (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae* II. Academia Scientiarum Slovaca, Bratislava.
- ROMHÁNYI Beatrix
2000 *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon*. Pytheas, Budapest.
2010 *A lelkiek a földiek nélkül nem tarthatók fenn: pálos gazdalkodás a középkorban*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- RUSINA, Ivan
1992 Pútne miesto Marianka (Mariatál). *Pamiatky a múzeá*, 5–6. 54–61.
- SKALSKÁ, Monika
2012 Pavlínsky kláštor v Gombaseku (1371–1566). *Studia Historica Tyrnaviensia*, XIV–XV. 160–185
2009 *Jelšava a Jelšavské panstvo v stredoveku. K osídleniu severného Gemera*. Matica slovenská, Martin
- ŠIMKOVIC, Michal
é. n. Rímskokatolícky filiálny Kostol sv. Jána Krstiteľa (bývalý benediktínsky), Rimavské Janovce. BALÁŽOVÁ, Barbara–POMFYOVÁ, Bibiana (zost.): *Arslexicon – výtvarné umenie na Slovensku*. <http://www.arslexicon.sk/?registre&objekt=rimskokatolícky-filialny-kostol-sv-jana-krstiteľa-byvaly-benediktínsky> (Letöltés: 2020. 09. 27.)
- TIHÁNYIOVÁ, Monika
2019 *A Pelsőci Bebekék. Egy nemesi család felemelkedése és bukása*. Georgius Bebek Polgári Társulás, Rozsnyó.
2019a *Páni zo Štítnika. Putovanie kultúrnymi a hospodárskymi dejinami horného Gemera*. OZ Georgius Bubek, Rožňava.
- TOMÁŠIK, Samuel
1921 *Pamätnosti Gemersko-Malohontské*. Rimavská Sobota.
- TÓTH István György
2002 Počiatky rekatolizácie na východnom Slovensku (Pôsobenie Jána Vanovicziho a rádu pavlínov). *Historický časopis*, 50/4. 587–606.
- TÓTH Péter
2009 Sajószentpéter a középkorban. In TÓTH Péter (szerk.): *Sajószentpéter története I. Előzmények és középkor*. Sajószentpéter. 85–240.
- TROCHTA, Juraj
1971 *Zoznam stredovekých fár na Slovensku IX. Spojená Gemersko-malohontská stolica*. Bratislava, kézirat.
- VÉBER János
2003 Elfeledett középkori oklevelek Kazinczy Gábor hagyatékában. *Levéltári Közlemények*, 74/1–2. 159–190.
- WOLF Mária
1989 *Árpad-kori eredetű települések Abauj vármegye déli részén*. Borsodi Kismonografiák 30. Herman Ottó Múzeum, Miskolc.
- ZsO I–II.
1951–1958 MÁLYUSZ Elemér (szerk.): *Zsigmondkori oklevéltár I–II/1–2*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

THE PAULINE MONASTERY OF GOMBASZÖG

Keywords: Gömör (Gemér) region, Pauline Order, monastery, Bebek and Csetneki families, 13–16th centuries

The present paper deals with the history of the Pauline Monastery of Gombaszög (Gombasek, SK) in Gömör County, which is now part of the village of Szalóc (Slavec, SK). The author takes into account all the historical sources about the history of the monastery, studies the issue of the secular patron of the monastery, counts the presence of noble families supporting the monastery and monitors the ownership of the monastery in Gömör, Borsod and Torna counties. The paper contains useful data regarding the internal operation of the monastery, as well on the slashes, vicars and individual monks of the institution. The monastery of Gombaszög was one of the Pauline monasteries that had a difficult fate after the battle of Mohács (1526). Paradoxically, a member of the Bebek family, who served as the secular patron of the monastery in the Middle Ages, also contributed to its loss. [translated by Péter Módis]

Monika Tihányiová

